

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhaj vsako sredo po celi pòli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr., za pol leta 1 gold, 70 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold. 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 14. decembra 1887.

O b s e g: Ožig na drevesih sadunosnih. — Stročji sadeži močna hrana. — Kako vzrejati žrebeta. — Vprašanja in odgovori. — Gospodarske novice. — Trgovinska in obrtna zbornica. — Nasledki „šnopsa“. (Dalje.) — Zemlje- in narodopisni obrazi. — Iz deželnih zborov. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.**Ožig na drevesih sadunosnih.**

Zadnjih deset let so na Štajerskem veliko sadovnega drevja ponasadili, deloma precej visoko v hribe in planine. Do sedaj je v obče dobro prospevalo, toda sedaj čujejo se nepovoljni glasi; zlasti s hribov tožijo, da mlado sadunosno drevje le slabo prospeva. Nepovoljnosti so pa sledeče najavljene: Mnogo enoletnih divjakov, pa tudi požlahtnenih drevesc letos ni več poglalo. Brsti so se posušili, orujaveli in odpadli, če si se le rahlo dotaknil.

Drugim drevescem, ki so sicer pravilno poglala, sušijo se vršički, veje jemljejo konec od zgoraj na zdoli in padejo na tla. Hruškova drevesa dobijo na listkih nekaj belih marog in čedalje bolj hirajo. Bržčas se bodo še letos posušila. Kot vzrok tem nepovoljnim prikaznim navajajo mraz. Lani mladim drevesom dolgo ni odpadlo listje, še meseca novembra smo gledali zeleno listje na njih. Naenkrat pritisne zimski mraz. Spomladi dolgo ni prenehalo z zimskim mrazom žugati. Časih je pritisnil hipona, ko je drevje uže muževno bilo in poganjalo. Kmalu za mrazom pa se je zjasnilo in solnce gorko sijalo. Vse to je povzročilo bolezen, kateri sploh pravijo, da je drevesni ožig. Do tega je pa tako prišlo: Ko je mraz nastal, naredilo se je ledú v nježnih drevesnih stanicah pod skorjo in tudi v skorji sami. Led jih še bolj raztegne, in ko zopet toplo vreme nastopi, ohlapijo nagloma in se vsušijo. Videti bilo je pa to, kedar je drevo zopet začelo poganjati: brsti so se skrčili, skorja posušila in sčasoma zarujavela. Pogledamo sedaj takošno skorjo, zapazimo precej, da je tudi les oškodovan do nekolike mere; vse je podobno zakriti rani. Mrtve lesene kose razkroja zatem zrak in voda. Naredi se rujava voda, ki tudi sosedne lesne dele razjeda. Ono razkrojivanje je treba

ustaviti, sicer uniči ožig vse drevo. Vrtnarski ravnatelj g. Goethe v Geisenheimu na Nemškem pravi, da se tukaj vrine tudi neki jako škodljivi glivec (*nectria ditissima*). Ta pospešuje trohnobo.

Praktični sadjerejci storijo najbolje, ako se pobri-gajo poiskati bolehnih prostorov na drevesih ter jih izrežejo, če se ne držijo skup, ampak so raztreseni po deblih in vejah. Izrezane prostore je treba zamazati z drevesnim voskom. Ako pa je drevo uže prehudo ranjeno, treba je mogoče kratko prirezati. Tako požene novo deblo in novo krono; s tem je bolezen odstranjena in drevo ukrepljeno.

Kdor obišče drevesnico vsled ožiga oškodovano, marsikaj zapazii podučljivega: drobna drevesca stojijo zdrava, ker so jeseni rano zgubila listke in jim torej mraz ni škodoval. Les je bil dozorel. Zraven stojijo lepa in visoka vzraščena drevesa pa ali popolnem vničena ali kažejo na skorji od koreninja do vrha rujave, suhe proge. zlasti na južni strani, kjer je bilo solnce zmrznem drevesom prvič zopet življenje vzbudilo. To pa nam pokaže na sredstvo, s katerim se daje ožigu v okom prihajati. Drevo je treba okovariti s tvari-nami, ki gorkoto le po malem vodijo naprej. Kaže torej drevesca ovijati s slamo, dračjem ali pomazati z apnom, kar tudi pomaga zoper nezgode, prihajajoče od preneglega menjavanja med gorkoto in mrazom.

Sedaj bodo pa kmetovalci dobro storili, če pazijo, kakošna so drevesa iz tujih drevesnic dobljena. Če najdejo na njih sledu od ožiga, ne smejo saditi; sicer pa pričakujemo od naših poštenih drevesničarjev, da bolnih dreves ne bodo prodajali.

„Gosp. Glasnik.“

Stročji sadeži močna hrana.

Daleč v starodavne čase nazaj moremo dokazati, da je človek poleg mesa užival rastlinske jedi. Med

vsemi poljedelskimi hranami zavzemajo stročji sadeži prvo mesto. K pogostemu živežu na kmetih pripada: grah, bob, leča. Ti sadeži dajejo močno, krepilno hrano ter jih moremo uživati k mesu ali tudi brez mesa.

Stročji sadeži imajo v sebi blizu toliko beljakovine, kakor kri človečja. Tudi mastila nahajajo se v njih: kali, fosforova kislina in apnenec. Narejajo dobro krv, krepijo možgane in mišice ter dajejo novih moči onim, ki težko delajo. Noveji čas zdravniki pogosto bolnikom zapišejo grah kot krepilen živež. V Ameriki silijo delavce v rudnikih jesti mnogo graha. Le tako ostanejo delavci zmiraj dosti močni, da morejo razne rudnine kopati in jih na hrbti iznašati na svitlo. Co-fasti Kitajci umejo iz graha narejati nek poseben sir.

V grahu se namreč nahaja tvarina, imenovana: „kazein“, ki ima v sebi mnogo dušika, ki dela grah toliko hraniven. Mnogo čislajo sedaj tudi krače ali klobase grahove. Iz povedanega bode uže jasno, kolike važnosti so za posameznika pa tudi za cele narode stročji sadeži. Narodi uživajoči mnogo stročjih sadežev, katere na debelo pridelujejo, so močnih teles in krepkega zdravja.

Žal, da ljudje to premalo vedó in uvažavajo. Nekateri niti nečejo stročjih jedil; še posli se upirajo bobu in grahu; ljubši so jim krompir in salate. Kdor mora tako težko delati kakor naši kmetovalci, ta naj bi zvečinoma užival stročjih sadežev, ker si tako vstrajno ohrani telesno moč. „Gosp. Glasnik“.

Kako vzrejati žrebeta.

Znano je sploh, da treba žrebetom prirediti ograjeno tekališče, koder se morejo prosto gibati in letati, kolikor hočejo in morejo.

Tako se jim krepijo udi ter postajajo gibčni in prožni. Manj znano pa utegne biti, da jih moremo mlade privaditi rečem, katerih bi se sicer pozneje strašili in plašili konji, in to je lahko vzrok hudim nesrečam. Tega se je lahko ogniti uže pri žrebetih, kadar se sprehajajo po tekališčih. Na večih prostorih se nastavljajo predmeti, o katerih je znano, da se jih konj rad ustraši. Na primer se nastavijo beli listki na črnem dnu, ali črni predmeti na belem dnu, dalje predmeti, s katerimi se igra veter, majhne in večje cunje, z vožinci na drevesa privezane, in katere pritegujemo na nitki, da mahajo simotamo. Časi jih kaže tako nastaviti, da se vzdignejo naglo od tal in padejo zopet k tlam. V to svrhu služi primerno razpeljan drat. Tudi stare konje privadimo dirjajočim vlakom železniškim. Vender ravnamo dobro, ako spravimo žrebe z materjo večkrat k železnici, da vidi, kako prihajajo in odhajajo vlaki, ter da je ob enem navadimo, kako padajo ali se vzdigujejo pregraje.

Na tekališčih kaže prirediti jame, katere podaljšamo sčasoma. Stara debela položimo lahko tako, da morajo žrebeta čez nja skočiti, ako hočejo do hrane priti. Preskočne ograje morajo iz prva biti nizke in

zatem zmeraj večje in više, toda vse naj se vrši previdno in polagoma.

Tako navadimo žrebeta marsičemu, česar bi se sicer strašila pozneje. Konj pripada sploh k živalim, ki se jako rade učijo. Posestnik mora vsaj nekoliko potrpljenja in ljubezni do živali svojih imeti, ter tako jih nauči marsičesa. So li žrebeta v to sposobna ali ne, opaziti je itak kmalu.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 106. Čital sem v dolenskih Novicah št. 22. dne 15. novembra t. l., da je neka tovarna na Dunaji (Polock & Comp.) razstavila na sadni razstavi v Kremzu 24. sept. t. l. ameriško sadno sušilnico. S to sušilnico je imetnik neki sam šušil na razstavi. Pisal sem imenovani tovarni z navedenim naslovom na Dunaj, a dobil sem pismo nazaj z opombo „hier unbekant retour.“ Prosim torej: Sl. uredništvo naj mi blagovo li vetovati, katera sadna sušilnica je za naš kraj na j-sboljša, dr. Lukas-ova ali ameriška ali katera druga sušilnica, kje je dobiti tako sušilnico in ali je moči dobiti kje obris dobre sušilnice? (Ant. D. v M.)

Odgovor: Poročevalec v dol. Novicah je morebiti slabo sporočal, ali pa je tiskovna pomota. Tvrdka na Dunaji, ki prodaja ameriške sadne sušilnice imenuje se: Ad. Pollak & Comp. in Wien, II. Praterstrasse 78. Od te tvrke dohodete cenik s podobami. Katera sušilnica je najboljša? Na to je težko odgovarjati. Za rabo so dandanes, ko sploh zahtevajo le lepo blago, samo ameriške sušilnice. Lukasovo sušilnico smo uže davno zagnali med staro šaro. Ameriških sušilnic, katere je prvi iznašel Alden, je pa jako mnogo sistemov, in prihajajo še vedno novi, kakor gobe iz zemlje. Zelo težko je reči, kateri sistem je najboljši. Aldenov veliki aparat imajo sploh za najboljšega, a je zelo drag, stoji 1500 gld. v Hamburgu brez colnine in voznine. Svarimo Vas, ne kupujte brez natančnega premisleka te ali one ameriške sušilnice, priporočamo Vam brati poprej knjigo o ameriškem sušenju. Tako knjigo: „Zur Organisation des amerikanischen Dörrverfahrens in Oesterreich“ dobeste pri predsedniku c. kr. avstrijskega pomologijskega društva, grofu H. Attems v Lechwaldu pri Gradcu. Knjiga ima mnogo načrtov. Za Vaš kraj (Belokranjsko) je važna sušilnica, s katero morejo delati priprosti delavci, in ki je največ za sušenje češpelj sposobna. Kdor hoče z ameriško sušilnico dobro delati, mora dobro poznati svoj aparat in mora ravnati znati ž njim. Za naše razmere sem jaz sestavil po Reynoldovem načinu ameriško sušilnico, katero moremo vso na Kranjskem izdelati. Sušilnica ima deset les, vsaka pa po 1 m² površja. Tako sušilnico, izvrstno izdelano, zlasti za češplje, ima gosp. Petelin, posestnik na Preserjih pri Ljubljani. Sušilnica ga stoji 150 gld.

Vprašanje 107. Imam tri leta starega junca, kateremu uže tri mesece raste nekaka trda bula na kosti spodnje čeljusti. Bula je velika, kakor kaka drobna